

Sygn. akt I ACa 821/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jarosław Marek Kamiński
Sędziowie	:	SA Elżbieta Borowska (spr.) SA Marek Szymanowski
Protokolant	:	Sylwia Radek - Łuksza

po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **R. C.**

przeciwko **A. P.**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży

z dnia 11 września 2012 r. sygn. akt I C 215/12

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt I, II i III

a) **w pkt I o tyle, że wykreśla słowa: „w zakresie udziału w wyżej wymienionych prawach przysługujących dłużnikowi C. P. przed zawarciem wyżej wymienionej umowy darowizny”;**

b) **uchyla pkt II;**

c) **w pkt III w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 12.020 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;**

II. zasądza od pozwanej na rzecz powoda 8.180 zł tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej.

UZASADNIENIE

R. C. wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy darowizny, sporządzonej w formie aktu notarialnego w dniu 12 stycznia 2012r.(...), pomiędzy C. P., D. P. a ich córką A. P., mocą, której małżonkowie darowali

A. P. odrębną własność lokalu mieszkalnego położonego w K. przy ul. (...), o powierzchni 80m⁽²⁾ dla której Sąd Rejonowy w Łomży prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), wraz z udziałem (...) w nieruchomości wspólnej, które nie służą do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali - objętych księgą wieczystą Kw nr (...), a zawartej z pokrzywdzeniem powoda.

A. P. wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 11września 2011 r. Sąd Okręgowy w Łomży uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda R. C. - umowę darowizny zawartą w formie aktu notarialnego sporządzonego w dniu 12 stycznia 2012 r. w kancelarii notarialnej notariusz Z. L..T. w K. za repertorium(...) - na podstawie, której to umowy pozwana A. P. nabyła od C. i D. małżonków P. własność lokalu mieszkalnego nr (...), znajdującego się w budynku położonym przy ulicy (...) w K., dla którego to lokalu jako nieruchomości w Sądzie Rejonowym w Łomży prowadzona jest księga wieczysta Kw nr (...), wraz ze związanymi z własnością tego lokalu, udziałem w 8000/1115888 części w prawie użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w K. i oznaczonej w ewidencji gruntów nr (...), o powierzchni 0,0649 ha oraz prawem współwłasności w 8000/1115888 części składników wspólnych budynku z którego lokal o którym mowa wyżej został wydzielony, które nie służą do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali - objętych księgą wieczystą Kw nr (...) - w zakresie udziału w wyżej wymienionych prawach przysługujących dłużnikowi C. P. przed zawarciem wyżej wymienionej umowy darowizny, przy czym niniejszy wyrok służy ochronie wierzytelności powoda R. C. w stosunku do C. P. w kwocie 84.428 zł, wynikającej z ugody zawartej przez powoda z dłużnikiem C. P. przed Sądem Rejonowym w Łomży w dniu 30 sierpnia 2011 r. sygn. akt V GC 78/11 oraz ochronie wierzytelności powoda R. C. w stosunku do C. P. w kwocie 25.167,63 zł, wynikającej z ugody zawartej przez powoda z dłużnikiem C. P. przed Sądem Rejonowym w Łomży w dniu 22 czerwca 2011 r. sygn. akt V GC 84/11 - według stanu na dzień 12 czerwca 2012 r. Oddalił powództwo w pozostałej części; zasądził od A. P. na rzecz R. C. kwotę 6.010 złotych tytułem części kosztów procesu i koszty procesu między stronami w pozostałym zakresie wzajemnie zniósł.

Powyższy wyrok poprzedziły następujące ustalenia faktyczne oraz prawne:

W oparciu o ugodę zawartą przez powoda z ojcem pozwanej - C. P. przed Sądem Rejonowym w Łomży w dniu 22 czerwca 2011 r. (sygn. akt. V GC 84/11) C. P. zobowiązał się do zapłacenia powodowi kwoty 80.070,50 złotych płatnej w 16 ratach miesięcznych, poczynając od dnia 30 czerwca 2011 r. oraz zobowiązał się ponieść koszty procesu w kwocie 3.550 złotych do dnia 15.07.2011 r. Natomiast na podstawie ugody zawartej przez powoda z C. P. przed Sądem Rejonowym w Łomży w dniu 30 sierpnia 2011 r. (sygn. akt. VGC 78/11) zobowiązał się zapłacić na rzecz powoda kwotę 80.000 złotych płatną w dwóch równych ratach wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności, jak również koszty procesu w kwocie 4.428 złotych w terminie do 15 września 2011 r. Dłużnik tylko częściowo wywiązał się z powyższych zobowiązań wpłacając na rzecz powoda w dniu 26 lipca 2011 r. kwotę 3.550 tytułem kosztów procesu poniesionych przez powoda w sprawie oznaczonej sygn. akt. V GC 84/11 oraz dokonał dalszych wpłat na łączną kwotę 10.000 złotych. Wobec nieuregulowania przez C. P. zadłużenia powód wszczął egzekucję, która doprowadziła jedynie do częściowego wyegzekwowania należności powoda. Dłużnik dokonał też w dniu 16 kwietnia 2012 r. dobrowolnie wpłaty na rzecz powoda kwoty 35.000 złotych. W dalszym ciągu powodowi przysługują wierzytelności w stosunku do dłużnika C. P., co najmniej w kwocie 25.167,63 złotych pozostałej do zapłaty z tytułu egzekucyjnego w sprawie ugody z dnia 22 czerwca 2011 r. (sygn. akt. V GC 84/1) oraz w wysokości 84.428 złotych należności głównej wraz ze stosownymi odsetkami - wynikającej z tytułu egzekucyjnego w sprawie ugody z dnia 30 sierpnia 2011 r. (sygn. akt. VGC 78/11).

Umową darowizny z dnia 12 stycznia 2012 r. małżonkowie C. i D. P. dokonali przeniesienia na rzecz córki A. P. własności lokalu mieszkalnego nr (...), znajdującego się w budynku położonym przy ulicy (...) w K., dla którego to lokalu jako nieruchomości w Sądzie Rejonowym w Łomży prowadzona jest księga wieczysta Kw nr (...), wraz ze związanymi z własnością tego lokalu, udziałem w 8000/1115888 części w prawie użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w K. i oznaczonej w ewidencji gruntów nr (...), o powierzchni 0,0649 ha oraz prawem współwłasności w 8000/1115888 części składników wspólnych budynku z którego lokal o którym mowa wyżej

został wydzielony, które nie służą do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali - objętych księgą wieczystą Kw nr (...).

Przed dokonaniem zaskarżonej czynności darowizny C. P. był również zadłużony wobec Przedsiębiorstwa Usług (...) w K. na kwotę 7.820,90 zł (nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w Łomży z dnia 20 czerwca 2012r., sygn. akt. V GNc 567/12), wobec wierzyciela (...) sp. z o.o. i wspólnicy spółka jawna w K. na kwotę 40.526,28 złotych (nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w Łomży z dnia 9 grudnia 2011 r., sygn. akt. V GNc 1116/11) oraz wobec J. K. na kwotę 15.406,45 zł (nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w Łomży dnia 24 października 2011 r., sygn. akt. V G Nc 968/11). Egzekucja prowadzona na wniosek dwóch ostatnich wierzycieli przez komornika w sprawach oznaczonych sygn. akt KM 246/12 i Km 446/12 okazała się bezskuteczna.

W ustalonym, jak wyżej stanie faktycznym, Sąd Okręgowy uznał za uprawnione w części żądanie wierzyciela oparte o przepis art. 527 k.c.

W ocenie tego Sądu dłużnik dokonując darowizny na rzecz córki miał świadomość, iż uniemożliwi wierzycielowi zaspokojenie się, stając się przez to niewypłacalnym w większym stopniu. Podkreślił, że pozwana także wiedziała, że rodzice dokonując darowizny, działali ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Sąd nie dał przy tym wiary zeznaniom świadka C. P., że wierzyciel może zaspokoić się ze sprzedaży czterech samochodów zajętych przez komornika w toku egzekucji w sprawach egzekucyjnych prowadzonych pod sygn. Km 246/12 i Km 440/12. Przebieg egzekucji w tych sprawach dowodzi, że mimo zajęcia samochody te nie zostały sprzedane, natomiast dłużnik nie posiada majątku nadającego się do egzekucji.

Dalej podał, że wprawdzie nie jest spornym w sprawie, że pomiędzy małżonkami D. i C. P. w dacie dokonania zaskarżonej czynności istniała ustawowa wspólność majątkowa, a prawa do lokalu mieszkalnego darowanego przez nich pozwanej wchodziły uprzednio w skład majątku wspólnego małżonków, niemniej jednak matka pozwanej - D. P. nie jest dłużnikiem powoda, a tytułom egzekucyjnym, którymi zostały stwierdzone wierzytelności powoda podlegające ochronie, nie zostały nadane klauzule wykonalności przeciwko D. P.. W tych okolicznościach umowę darowizny z dnia 12 stycznia 2012 r. należało uznać za bezskuteczną względem powoda jedynie w zakresie udziału w prawach przysługujących dłużnikowi C. P. do przedmiotu darowizny. W pozostałym zaś zakresie powództwo, jako bezzasadne podlegało oddaleniu.

Jako podstawę rozstrzygnięcia Sąd wskazał art. 527 k.c. oraz art. 528 k.c., zaś o kosztach postanowił na zasadzie art. 100 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniósł powód, zaskarżając orzeczenie w całości i zarzucając:

1. naruszenie art. 531 § 1 k.c. w zw. z art. 532 k.c. poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że kiedy dłużnikiem powoda był jeden z małżonków dokonujących wspólnie darowizny na rzecz córki czynność prawną można było uznać za bezskuteczną jedynie w zakresie udziału w czynności jednego z małżonków, w sytuacji, gdy samo branie udziału przez małżonka niebędącego dłużnikiem wierzyciela w czynności prawnej noszącej cechy czynności fraudacyjnej jest wystarczającą okolicznością przemawiającą za możliwością uznania całej czynności prawnej za bezskuteczną wobec wierzyciela (art. 532 k.c.), a nie tylko za zakwestionowaniem jej skuteczności wobec zadłużonego małżonka;

2. naruszenie art. 41 § 1 k.r.o. poprzez jego niezastosowanie, w sytuacji gdy spełnione zostały przesłanki z tegoż przepisu, warunkujące możliwość żądania przez wierzyciela zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków - jak wynika z zeznań świadków D. i C. P. zobowiązanie zaciągnięte zostało przez C. P. za zgodą żony;

3. naruszenie art. 527 § 1 i 3 k.c. poprzez ich błędną wykładnię skutkującą pominięciem, iż wierzyciel, którego dłużnikiem jest jeden z małżonków, może żądać na podstawie art. 527 § 1 k.c. uznania za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej przez obu małżonków i dotyczącej ich majątku wspólnego, nawet, gdy małżonek dłużnika nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązania w myśl art. 41 § 1 k.r.o., co w niniejszej sprawie jednak nastąpiło,

4. naruszenie art. 98 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i ograniczenie się do zasądzenia na rzecz powoda jedynie połowy kosztów procesu, w sytuacji, gdy w przypadku prawidłowego zastosowania do ustalonego w sprawie stanu faktycznego powołanych przepisów prawa materialnego Sąd winien uwzględnić powództwo w całości i orzec o kosztach zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy z art. 98 k.p.c., a nie na podstawie art. 100 k.p.c.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu, ze wskazaniem, iż orzeczenie służy ochronie wierzytelności powoda w stosunku do C. P., w łącznej kwocie 109.595,63 zł, zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za I instancję zgodnie ze złożoną fakturą, zaś za II instancję według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona.

Na obecnym etapie postępowania nie jest kwestionowane, że zaskarżona pozwem czynność została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela - powoda.

Spór sprowadza się do oceny prawnej, czy trafny jest pogląd Sądu I instancji, że w sytuacji, gdy dłużnikiem powoda był tylko jeden z małżonków dokonujących darowizny nieruchomości stanowiącej wspólność małżeńską na rzecz pozwanej, czynność prawną można było uznać za bezskuteczną jedynie w zakresie udziału małżonka - dłużnika. Skarżący, powołując się na stanowisko judykatury podniósł bowiem, iż samo branie udziału przez małżonka niebędącego dłużnikiem wierzyciela w zaskarżonej czynności prawnej, jest wystarczającą okolicznością przemawiającą za możliwością uznania całej czynności prawnej za bezskuteczną wobec wierzyciela, a nie tylko za zakwestionowaniem jej skuteczności wobec zadłużonego małżonka. Przed nowelizacją prawa małżeńskiego majątkowego w 2004 r., utrwalone było stanowisko, iż powództwo przewidziane w art. 527 k.c. jest dopuszczalne także wtedy, gdy dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków, a przedmiot zaskarżonej czynności wchodził do majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2003 r., IV CKN 204/01, OSNC 2004/9/138).

Na tle aktualnego stanu prawnego problem ten został rozstrzygnięty w uchwale z dnia 12 maja 2011 r., III CZP 15/11, (OSNC 2012/1/1), w której Sąd Najwyższy stwierdził, iż wierzyciel, którego dłużnikiem jest jeden z małżonków, może żądać na podstawie art. 527 § 1 k.c. uznania za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej przez obu małżonków i dotyczącej ich majątku wspólnego, gdy małżonek dłużnika nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązania w myśl art. 41 § 1 k.r.o. W motywach uchwały wskazał, iż również po nowelizacji art. 41 § 1 k.r.o., zgodnie, z którym małżonek dłużnika nieudzielający zgody na zaciągnięcie określonego zobowiązania, nie odpowiada w zasadzie za to zobowiązanie nawet majątkiem wspólnym (poza pewnymi wyjątkami), należy przyjąć dopuszczalność zaskarżenia przez wierzyciela skargą pauliańską czynności prawnej (darowizny) dokonanej przez oboje małżonków na rzecz osoby trzeciej (m.in. dziecka tych małżonków), gdy przedmiot darowizny wchodził do ich majątku wspólnego i nastąpiły wszystkie przesłanki skargi (art. 527 k.c.). Podkreślił Sąd Najwyższy ochronny cel skargi pauliańskiej, który przemawia za tym, aby dopuścić tę skargę także wówczas, gdy nielojalne wobec wierzyciela rozporządzenie majątkowe podejmowane było nie tylko przez małżonków mających status dłużników w rozumieniu art. 527 k.c., ale przynajmniej z udziałem jednego takiego dłużnika. Sam udział małżonka niebędącego dłużnikiem wierzyciela w czynności prawnej noszącej cechy czynności fraudacyjnej jest wystarczającą okolicznością przemawiającą za możliwością uznania całej czynności prawnej za bezskuteczną wobec wierzyciela (art. 532 k.c.), a nie tylko za zakwestionowaniem jej skuteczności wobec zadłużonego małżonka. Inną kwestią jest sposób prowadzenia egzekucji na podstawie takiego wyroku wobec osoby trzeciej z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły (art. 532 k.c.). Zdaniem Sądu Najwyższego nie można przyjmować, że prawomocny wyrok, zaopatrzony w klauzulę wykonalności, może stanowić podstawę skutecznej egzekucji przeciwko osobie trzeciej, oczywiście po uzyskaniu także tytułu wykonawczego przeciwko małżonkowi-dłużnikowi, skoro przedmiot zaskarżonej darowizny znajduje się już w majątku pozwanej osoby trzeciej. W sytuacji gdy egzekucja wierzyciela

może być skierowana jedynie do korzyści majątkowej, którą nabyła osoba trzecia (art. 532 k.c.), względ na ochronę małżonka nie będącego dłużnikiem pozwala przyjąć, że egzekucja taka nie może być jednak kierowana do całego przedmiotu czynności prawnej. Odmienne stanowisko stanowiłoby naruszenie przyjętego rozwiązania prawnego, zgodnie z którym małżonek nie będący dłużnikiem nie odpowiada w ogóle - nawet majątkiem wspólnym - jeżeli wcześniej nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązania przez drugiego małżonka wobec wierzyciela (art. 41 § 1 k.r.o.). Jeżeli w konsekwencji uzyskania wyroku przeciwko osobie trzeciej egzekucja z majątku tej osoby mogłaby odnosić się tylko do przedmiotów majątkowych, które wyszły z majątku wspólnego lub do niego nie weszły (art. 532 k.c.), to wspomniane ograniczenie ustawowe, eksponujące potrzebę ochrony małżonka nie będącego dłużnikiem i nie wyrażającego zgody na zaciągnięcie zobowiązania przez współmałżonka, powinno pojawić się właśnie w tym stadium realizacji ochrony pauliańskiej wierzyciela. Chcąc uzyskać zaspokojenie chronionej wierzytelności na podstawie wyroku pauliańskiego, wierzyciel powinien zastosować środki prawne, które doprowadzą do ustania ustroju majątku wspólnego między małżonkami (art. 52 § 1a k.r.o.), jeżeli takie ustanie nie nastąpiło wcześniej z określonej przyczyny (por. np. art. 52 § 1, art. 47 i 54 k.r.o.). Powołując się na art. 52 § 1a k.r.o., wierzyciel zatem może uprawdopodobnić, że zaspokojenie wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym wymaga dokonania podziału majątku wspólnego małżonków. Jeżeli legitymuje się już tytułem wykonawczym przeciwko osobie trzeciej i tytułem wykonawczym przeciwko małżonkowi-dłużnikowi, to zniesienie na jego wniosek wspólności majątkowej małżeńskiej miałyby swoje uzasadnienie właśnie w tym, że istnieje potrzeba zaspokojenia wierzytelności w wyniku egzekucji z przedmiotu majątkowego, który wszedł do majątku osoby trzeciej w rozumieniu art. 527 k.c., i to w takim zakresie, w jakim można określić udział małżonków w poszczególnych składnikach ich byłego majątku wspólnego. Podzielając ten pogląd, należy przyjąć, że na obecnym etapie postępowania, bez względu na to, czy małżonek dłużnika wyraził zgodę na zaciągnięcie zobowiązania, są podstawy do uznania całej czynności prawnej za bezskuteczną wobec wierzyciela (art. 532 k.c.), a nie tylko za zakwestionowanie jej skuteczności wobec dłużnika. Dodać należy, że małżonek dłużnika nie pozostaje bez ochrony. W rozważanej sytuacji samo uznanie czynności prawnej za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela nie uchyła obowiązku uzyskania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika (art. 787¹ § 1 k.p.c.). W postępowaniu tym małżonek dłużnika ma możliwość skorzystania ze środków ochrony przewidzianych w obowiązujących przepisach, w szczególności może wykazywać podstawy swojej odpowiedzialności określone w art. 787¹ § 1 k.p.c.

Z tych względów Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. Modyfikacja wyroku w zakresie żądania głównego uzasadniała zmianę, odnośnie do kosztów procesu i rozstrzygnięcie o nich w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik sprawy - art. 98 § 1 k.p.c.

O kosztach instancji odwoławczej postanowiono również na mocy tegoż przepisu, skoro powód wygrał postępowanie w całości.